

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, כ' אייר התשפ"ו

חולין ז' – קדושת בית שאן, אגדתות על רבי פנחס בן יאיר, וגדולת הצדיקים

שאלות:

1. שובאל מתארח ורוצה להפריש תרומות ומעשרות, מפירות שיש לו בבית, זה ראוי?

קדושת בית שאן

יהודה בריה דרי שמעון בן פזי הקשה על המעשה שבו **רבי** התיר את בית שאן: איך אפשר לומר שבית שאן היא לא חלק מארץ ישראל? הרי כתוב בספר שופטים ששבט מנשה לא הוריש את בית שאן, אלא השאיר את תושביהם שישלמו מס, זה אומר שהיא הייתה חלק מהכיבוש של הארץ!

הגמרא מתרצת ש**יהודה** שכח את דברי **ר' שמעון בן אליקים** בשם **ר' אלעזר בן פדת** (בשם **ר' אלעזר בן שמוע**): שהרבה ערים שכבשו עולי מצרים (בכניסה הראשונה לארץ) לא כבשו עולי בבל (כשחזרו מהגלות). **רבי** סובר שהקדושה הראשונה קדשה לשעתה (לזמנה) אבל לא קדשה לעתיד לבוא. עולי בבל השאירו את המקומות האלו בלי קדושה כדי שהעניים יוכלו לאכול שם מהיבול בשנה השביעית מתנות עניים (לקט ופאה), כי לא נוהגת שם שביעית.

ר' ירמיה שאל את **ר' זירא**: איך **רבי** סמך על המעשה של **ר' מאיר**? הרי **ר' מאיר** אכל רק עלה אחד, וזה נחשב אכילת עראי שמותרת בלי מעשר! **ר' זירא ענה** לו שהוא אכל מאגודה, והמשנה אומרת שירק שנאגד, האגידה היא גמר מלאכתו וחייב במעשר אפילו באכילת עראי. הגמרא שואלת אולי **ר' מאיר** אכל בטעות בלי לשים לב? הגמרא עונה שד' לא מביא תקלה לידי צדיקים.

הגמרא ממשיכה לשאול: אולי **ר' מאיר** עישר על העלה הזה ממקום אחר, ולכן חשבו שהוא לא עישר? הגמרא עונה שחברים לא חשודים להפריש תרומות ומעשרות "שלא מן המוקף" (כלומר, מדבר שלא נמצא ליד המאכל), כי אולי המעשר שלא נמצא לידינו כבר נרקב. הגמרא שואלת שוב: אולי הוא נתן עיניו בצד אחד של האגודה (קבע שזה המעשר) ואכל מהצד השני? **ר' זירא ענה**: "תראה איזה אדם גדול מעיד עליו" – **ר' יהושע בן זרוז** ואם זה מה שהוא העיד, ככה זה היה.

2. יצחק קנה בשוק שעורים בשביל התרנגולים שלו, ובסוף החליט להשתמש בהן לעצמו, הוא חייב לעשר אותם?

בהמתם של צדיקים

הגמרא מבררת את המקרה שממנו מוכח שאפילו לידי בהמתם של צדיקים לא מגיעה תקלה, **ר' פנחס בן יאיר** הלך לקיים מצוות פדיון שבויים והגיע לנהר גינאי. הוא ביקש מהנהר להיחלק לשניים כדי שיוכל לעבור. הנהר ענה לו: אתה הולך לעשות רצון קונך, אבל גם אני הולך לעשות רצון קוני. אצלך המצווה היא ספק (אולי לא תצליח לפדות), אבל אצלי הזרימה ודאית.

ר' פנחס בן יאיר גזר על הנהר שאם הוא לא נחלק, הוא יגזור עליו שלא יעברו בו מים לעולם, והנהר נחלק. הוא ביקש מהנהר להיחלק פעם שנייה עבור אדם שהיה איתו ונשא חיטים למצה,

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א (שעוסק במצווה), ופעם שלישית עבור סוחר ערבי שהתלווה אליהם, כדי שלא יאמר "ככה עושים לבני לוויה?".

רב יוסף התפעל ואמר שר' **פנחס בן יאיר** גדול יותר ממשה וששים ריבוא, כי ים סוף נחלק רק פעם אחת, אבל כאן הנהר נחלק שלוש פעמים. הגמרא שואלת אולי הנהר נחלק רק פעם אחת ונשאר פתוח עד שכולם עברו? לכן הגמרא מתקנת שהכוונה היא שכוחו של ר' **פנחס בן יאיר** גדול כמו של משה וששים ריבוא.

בהמשך ר' **פנחס בן יאיר** הגיע לפונדק. והמארחים נתנו לחמור שלו שעורים והוא לא אכל. הם ניקו אותן בנפה ובררו אותן ביד מהאבנים והוא עדיין לא אכל. ר' **פנחס בן יאיר** שאל אותם: אולי השעורים לא מעושרות? ואחרי שהם עישרו את השעורים והחמור אכל. ר' **פנחס בן יאיר אמר**: "הבהמה הענייה הזאת הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילים אותה טבלים?". וזו ההוכחה שאפילו לבהמתם של צדיקים לא קוראת תקלה.

הגמרא שואלת למה היה צריך לעשר את השעורים, הרי יש משנה שאומרת שמי שקונה בשוק יכול בשביל בהמה (ולעוד שימושים שאינם אכילה) פטור מלעשר אותו מספק (דמאי), כי על זה לא גזרו חכמים וסמכו על כך שרוב עמי הארץ מעשרים את התבואה?

הגמרא מביאה את ההסבר של **רבי יוחנן** (ושמופיע גם בבבלי"א): שהפטור ממעשר דמאי נאמר רק אם אדם קנה את השעורים מההתחלה בשביל הבהמה. אבל אם הוא קנה אותן בשביל בני אדם ואחר כך החליט לתת אותן לבהמה – הוא חייב לעשר.

3. רענן לא רוצה לאכול מחוץ לביתו, זו מידה טובה?

פגישת רבי ור' פנחס בן יאיר

רבי שמע שר' **פנחס בן יאיר** מגיע לעיר שלו ויצא לקראתו. הוא שאל אותו: אם ברצונו לסעוד אצלו? ר' **פנחס** ענה לו שכן, והפנים של רבי אורו משמחה, כי ר' **פנחס בן יאיר** לא רגיל ליהנות משל אחרים.

ר' **פנחס בן יאיר** הסביר לרבי שהוא לא נמנע מלאכול אצל אחרים בגלל נדר, כי "ישראל קדושים הם". הסיבה היא שיש אנשים שרוצים לארח אבל אין להם יכולת, ומצד שני יש אנשים שיש להם יכולת אבל הם "רעי עין" ולא באמת רוצים. אצל רבי המצב שונה כי הוא גם רוצה וגם יש לו יכולת. אבל הוא אמר שהוא ממחר למצווה של פדיון שבויים, וכשיחזור הוא יבוא לסעוד אצלו.

כשר' **פנחס בן יאיר** חזר לבית רבי, הוא נתקל בפתח שבו נכנס בפרדות לבנות. הוא אמר: "מלאך המוות בביתו של זה ואני אסעוד אצלו?". כי הפרדות האלו היו ידועות כחיות מסוכנות שהמכה שלהן לא מתרפאת.

רבי יצא אליו וניסה למצוא פתרון כדי שר' **פנחס בן יאיר** יוכל להכנס לסעוד:

- הוא הציע למכור אותן אבל ר' **פנחס בן יאיר** ענה שזה אסור בגלל הדין של "לפני עור", כי אסור למכור נזק לאדם אחר.

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- רבי הציע: להפקיר אותן. ר' פנחס בן יאיר ענה שזה רק יגדיל את הנזק כי לא יהיה מי שישמור עליהן והן יסתובבו ויזיקו לכולם.
 - רבי הציע: לעקר אותן (לחתוך את הפרסות שלהן שלא יוכלו להזיק). ר' פנחס בן יאיר ענה שיש בזה איסור של "צער בעלי חיים".
 - רבי הציע: להרוג אותן. ור' פנחס בן יאיר ענה שיש בזה איסור "בל־תִּשְׁחִית".
- רבי המשיך להפציר בו להיכנס, אבל פתאום גבה הר והפריד ביניהם. רבי בכה ואמר: אם ככה הצדיקים גדולים בחייהם, שהקב"ה סובב שהתקיימה מחשבתו הראשונה של ר' פנחס שלא רצה להנות משל אחרים, במיתתם על אחת כמה וכמה. הגמרא אומרת בסוף הדף שמעולם ר' פנחס בן יאיר לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ושמים שהוא עמד על דעתו, הוא לא נהנה אפילו מסעודת אביו.

4. נחמיה קיבל מכה באגודל של רגל ימין, הוא צריך לשמוח?

גדולים צדיקים

- בהקשר לדברי רבי על ר' פנחס בן יאיר הגמרא מביאה את המימרא של ר' חמא בר חנינא שאמר שהצדיקים גדולים במיתתם יותר מבחייהן.
- ההוכחה היא מהפסוק במלכים שמספר שאחרי שאלישע הנביא מת, זרקו מת רשע לקבר שלו, וברגע שהמת נגע בעצמות אלישע הוא חזר לחיות. ואילו בחייו אלישע היה צריך להחיות את בן השונמית על ידי הנשמה מפה לפה.
- רב פפא שאל את אביו: אולי המופת הזה קרה רק כדי לקיים את הברכה של אליהו הנביא שנתן לאלישע "פִּי־שְׁנַיִם בְּרוּחַךְ אֵלַי"? אביו ענה שאם זה היה רק בשביל הברכה, המת היה ממשיך לחיות, אבל הוא רק עמד על רגליו ומיד חזר להיות מת. הברכה של "פי שניים" התקיימה בזה שאלישע ריפא את צרעת נעמן, כי צרעת נחשבת כמו מוות, כמו שכתוב על מרים הנביאה: "אֶל־נָא תְהִי כַמֶּת".
- ר' יהושע בן לוי אמר שהפרדות נקראות "ימים" בספר בראשית, כי אימתן מוטלת על הבריות. ור' חנינא שהיה רופא אמר, שמעולם לא שאלו אותו על פציעה מפרדה לבנה שהבריאה. והגמרא מבררת שמדובר רק בפרדות לבנות שראשי הרגליים שלהן לבנים.
- הגמרא מביאה עוד מימרות של ר' חנינא, הוא אמר על הפסוק "אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ", שזה נכון אפילו לגבי כשפים, שאינם יכולים לפעול נגד רצון שמים.
- והגמרא מספרת על אישה אחת שניסתה לקחת עפר מתחת לרגליים של ר' חנינא כדי לעשות לו כשפים ולא הצליחה. הגמרא מקשה מדברי רבי יוחנן שלכשפים יש כח, הוא אמר שכשפים נקראים ככה בנוטריקון כי הם "מכחישים פמליא של מעלה" (פועלים נגד הנהגת השמים)? הגמרא מתרצת שלר' חנינא יש זכויות מרובות.
- עוד למד ר' חנינא שאדם לא מקבל מכה באצבע למטה אלא אם כן מכריזים על זה מלמעלה, ר' אלעזר אמר שהדם שיוצא ממכה כזאת מכפר לאדם כמו דם של קרבן עולה.
- רבא סייג את הדין שזה דווקא במכה בבוהן של ימין כי שם המכה היא בכח, ודווקא במכה שנייה שקרתה באותו מקום לפני שהראשונה עברה, ובתנאי שהאדם היה בדרך לעשיית מצווה.